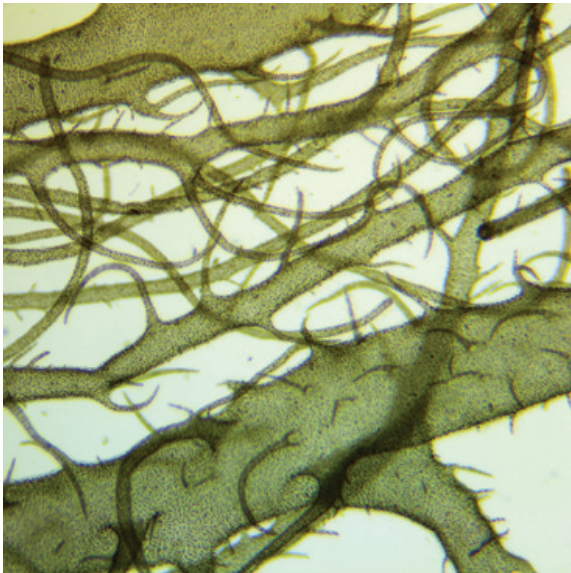

CS-VERSLAG – RIEN DE RUIJTER

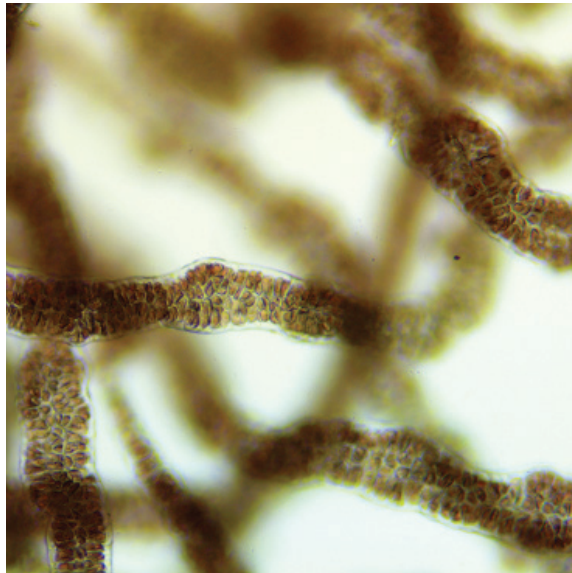
Al weer het laatste verslag van dit jaar. En ook nu is het weer gelukt om in alle Zeepaarden van dit jaar een goed gevuld verslag te krijgen. Daarvoor wil ik alle inzenders van waarnemingen dan ook weer hartelijk bedanken. Dit verslag kwam tot stand door meldingen van Sytske Dijkse, Wim Kuiper, Martin Cadée, Strandwacht IJmuiden, SWG-groep Waterweg Noord, Gijsbert Twigt, Arie Twigt, Kees van Reenen, Yvonne Koning, Wim Kruiswijk, Pieter Kruse, Ben Schrieken, Tineke de Ruijter, Wil Schipper, Ellen van der Niet, SWG-groep regio Alkmaar, Dennis Leeuw, Rob Dekker, Henk Witte, Jannie Nijman, Frank Perk en mijzelf.

WIEREN

Omdat determinaties niet altijd direct te doen zijn, kreeg ik van Mick Otten nog een paar waarnemingslijsten van de SWG-groep Waterweg Noord van eind 2016. Hierop stonden o.a. ook weer een aantal leuke wierwaarnemingen op. Zo was Frank Perk mee met de excursie op 24-09-16 naar Neeltje Jans en meldde hij 32 soorten wier. Op zijn lijst staan o.a. de bruinwieren *Hinckesia mitchelliae* en *Punctaria latifolia*, de groenwieren *Cladophora pellucida* en *Ulva ramulosa* (of *U. clathrata*; fig. 1) en de roodwieren *Callithamnion tetragonum*, *Polysiphonia brodiae* en *Bangia atropurpurea* (fig. 2).

Figuur 1. *Ulva ramulosa*, met typische stekelvormige zijtakjes (foto: Frank Perk).

Figuur 2. *Bangia atropurpurea* (foto: Frank Perk).

Op 22-10-16 was de groep bij Yerseke en daar vonden ze o.a. *Aglaothamnion roseum*, *Antithamnion densum*, *Ceramium sungminbooi*, gedrongen zeehoornblad *Dasya sessilis*, tongwier *Hypoglossum hypoglossoides* en *Pterothamnion plumula*. Op 19-

11-16 werden bij Kattendijke onder meer de volgende soorten gevonden: geperforeerde zeesla *Ulva pertusa* (fig. 3), stijf priemwier *Agardhiella subulata*, *Bangia atropurpurea*, vlak geleiwier *Gelidium vagum* en bloempjeswier *Halurus flosculosus*.

Figuur 3. Geperforeerde zeesla *Ulva pertusa*, gedroogd herbarium-exemplaar (foto: Frank Perk).

Omdat de SWG-groep regio Alkmaar na hun excursie op Texel, in april, nog even moesten wachten op de boot hebben ze nog even rondgekeken bij de Mokbaai. Daar werd een balletje gevonden van draadachtig materiaal. Het vermoeden bestond dat het om een wiertje moest gaan en daarom werd het naar Frank Perk gestuurd. Hij determineerde het inderdaad als het groenwiertje dundraad *Chaetomorpha linum*.

Op 06-08 was ik op het strand tussen Egmond en Castricum. Het had een paar dagen hard gewaaid (ZW 6-7) en ik hoopte riemwier *Himanthalia elongata* te vinden. Dat lag er ook, maar niet heelveel. Er lag wel een flink aantal bossen wier op het strand en die bestonden vaak uit riemwier, knotswier *Ascophyllum nodosum* en blaaswier *Fucus vesiculosus*. Ook vond ik een paar takjes vezelwier *Cystoseira baccata*. Aan een aantal riemwierplanten zaten nog de voetjes en die waren veelal begroeid met andere

wiertjes en mosdiertjes. De volgende wiertjes zaten erop: *Aglaothamnion* spec., *Antithamnion hubbsii* [een soort die sinds een paar jaar ook in Zeeland voorkomt: zie Het Zeepaard 75(2): 55], rood horentjeswier *Ceramium virgatum*, *Ceramium ciliatum*, *Ceramium* spec., *Falkenbergia rufolanosa*, rose kalkkorstwier *Phymatolithon lenormandii*, koraalwier *Corallina officinalis* en plat darmwier *Ulva compressa*. Met dank aan Herre Stegenga voor de hulp bij de determinatie.

De grote bossen riemwier *Himanthalia elongata* blijken wel aangespoeld te zijn want Dennis Leeuw meldde ze op 09-08 bij Egmond, en ook Arie Twigt meldde ze van die datum bij Katwijk. Ik was op 06-08 dus gewoon een paar dagen te vroeg.

SPONZEN

De excursie naar Kattendijke van 19-11-16 leverde ook een leuke serie waarnemingen op van deze groep. Tijdens het stenenkeren vonden ze de gele wratspons *Celtodoryx ciocalyptoides*, de gewone broodspoon *Halichondria panicea*, de paarse buisjesspon *Haliclona xena*, de witte buisjesspon *Leucosolenia variabilis*, de bleke piekjesspon *Hymeniacion perlevis*, de lobjesspon *Oscarella rubra* en de gewone zakspoon *Sycon ciliatum*.

Figuur 4. *Platynereis dumerilii* (in vitro foto's: Mick Otten).

WORMEN

Op 22-10-16 werden er bij Yerseke naast wieren, ook wormen gevonden. Ze zagen er \pm 250 exemplaren van de paarse kokerworm *Bispira polyomma* en enkele driekantige kalkkokerwormen *Spirobranchus lamarcki* (zie de foto op de voorpagina). Ook bij Kattendijke werden er door de WWN groep weer tal van soorten gevonden bij het stenenkeren zoals: ruim 10x effen vliesworm *Leptoplana tremellaris*, 1x bruine snoerworm *Emplectonema neesii*, \pm 5x *Apomatus similis*, ruim 10x snotworm *Flabelligera affinis*, ongeveer 10x slijm-kokerworm *Neoamphitrite figulus* en 1x *Platynereis dumerilii* (fig. 4). Deze laatste soort was een eerste waarneming voor de groep. Bij Kats werd er, op 17-12-16, ook een nieuwe waarneming gedaan, namelijk ruim 25 exemplaren van de slibgangworm *Boccardiella hamata* (fig. 5). In een piepschuimdrijver, die werd gevonden door Arie Twigt op 06-10 bij Katwijk, zaten twee kokers van de perkamentkokerworm *Chaetopterus variopedatus*.

Figuur 5. De slibgangworm *Boccardiella hamata* (foto's: Mick Otten - rechts *in vitro*).

WEEKDIEREN

In mei van dit jaar vond er op het strand van Texel een suppletie plaats en Rob Dekker is bij paal 9 gaan kijken. Op 19-05 meldde hij een levend doublet van de stevige strandschelp *Spisula solida*, twee doubletten met schelpdier van het grote tafelmesheft *Ensis siliqua*, vijf levende fuikhorens *Nassarius reticulatus*, een levende grote tepelhoren *Euspira catena* en

twee levende glanzende tepelhorens *Euspira nitida*. Op 21-05 vond hij daar ruim 100 dode en levende doubletten van de venusschelp *Chamelea striatula*. Een klepje van de melkwitte arkschelp *Striarca lactea* raapte hij op bij paal 10 op 15-10.

Een hele leuke vondst die de SWG-groep WVN deed op 22-10-16 bij Yerseke, was die van een levende genavelde tolhoren *Gibbula umbilicalis* (fig. 6). Lege huisjes worden door deze werkgroep, op die locatie, regelmatig gevonden maar een levend exemplaar was voor hen de eerste keer.

Figuur 6. De genavelde tolhoren *Gibbula umbilicalis* (*in vitro* foto's: Mick Otten).

Een drijver (van styropor), die waarschijnlijk uit de omgeving van het kanaal afkomstig is, werd gevonden door Sytske Dijkse op 29-07 bij paal 13 op Texel. Hierop vond ze twee exemplaren van een bijzondere soort n.l. de kleine borstelkeverslak *Acanthochitona crinita* (fig. 9). Op 05-08 vond Sytske, ook bij paal 13, een stukje plastic met daarop een paar zakpijpen (niet meer te determineren) waarin vier doubletjes van de gemarmerde streepchelp *Modiolarca subpicta* verstopt zaten. Van deze laatste soort vond ik op 18-09 ook een levend doubletje in een stukje buis van een kreeftenfuik.

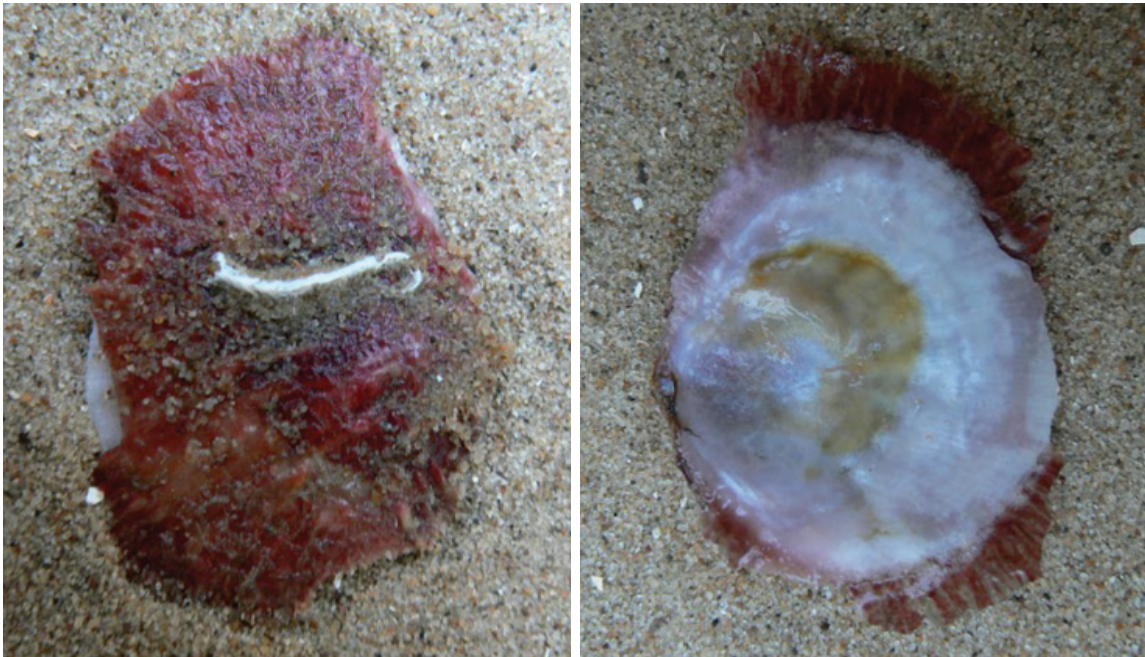
Daarin zaten ook twee doubletjes van het holte schelpje *Kellia suborbicularis*. In een blok piepschuim, dat er vlakbij lag, zat een ruwe schaalhoren *Patella ulyssiponensis* verstopt (met schelpdier; fig. 7).

Figuur 7. De ruwe schaalhoren *Patella ulyssiponensis* (foto's: Rien de Ruijter).

Deze *Patella*-soort werd ook gevonden door Gijsbert en Arie Twigt. Op 9 en 10-08 vonden ze in de omgeving van Katwijk een flink aantal bossen riemwier *Himanthalia elongata*. Aan de riemwiervoetjes zaten vijf exemplaren van deze soort. Op de voetjes zaten ook nog twee doubletjes van het holteschelpje *Kellia suborbicularis*, twee doubletjes van de noordse rotsboorder *Hiatella arctica* en twee huisjes van het bandhorentje *Barleeia unifasciata*.

Samen met Kees van Reenen was Arie op 14-08 bij Neeltje Jans, waar ze onder een steen een levende wijde mantel *Aequipecten opercularis* vonden. Arie vond op 16-09, op het strand bij Berkheide (paal 91) een plastic emmer met daarop een vers juveniel exemplaar van de stekelhoren *Ocenebra erinacea*. Ook verzamelde hij twee doubletten van de bonte mantel *Mimachlamys varia* die op een aangespoelde jerrycan zaten. Op 17-10 was Arie op het strand t.h.v. het duingebied Meijndel, en vond daar een plastic ton met daarop een doublet van de geschubde oester *Striostrea denticulata* (fig. 8). Op het zelfde strand vond hij ook een viskrat, waarop hij vijftien doubletjes van de gemarmerde streepschelp *Modiolarca subpicta*, drie doubletjes van de noordse rotsboorder *Hiatella arctica* en twee doubletjes van, vermoedelijk, de gouden tapijtschelp *Polititapes aureus* vond. De determinatie van

Figuur 8. De geschubde oester *Striostrea denticulata* (foto: Arie Twigt).

de laatste soort is door de geringe afmeting van de doubletjes niet 100% zeker. Op 10-11 vond Arie zijn eerste doublet van de kleine boormossel *Barnea parva* in een stuk hout op het strand bij Katwijk (fig. 10). Pieter Kruse vond op 15-10 tussen het wier bij Wijk aan Zee een oude klep van de stevige platschelp *Arcopagia crassa* (fig. 11). Kleppen van deze soort worden wel vaker met wier aangevoerd.

Figuur 9. De kleine borstelkeverslak *Acanthochitona crinita* (foto: Sytske Dijkse, Foto Fitis).

Figuur 10. Kleine boormossel *Barnea parva* (foto: Arie Twigt).

Figuur 11. De stevige plaatschelp *Arcopagia crassa* (foto: Lucas Kruse).

Van de lijstjes die ik van de strandwacht Neeltje Jans krijg komen o.a. de volgende soorten. Op 31-03: vlakke alikruik *Littorina fabalis*, mosselslurpertsje *Odostomia scalaris* en groene wierslak *Elysia viridis*. Op 07-07 en 21-07: losse klep van de grote mantel *Pecten maximus*. Op 04-08: de Japanse stekelhoren *Ocenebra inornata*. Op 28-08: fossiele klep van de noordkromp *Arctica islandica*. Op 09-10: Filipijnse tapijtschelp *Ruditapes philippinarum* en de gevlamde tapijtschelp *Polititapes rhomboides*.

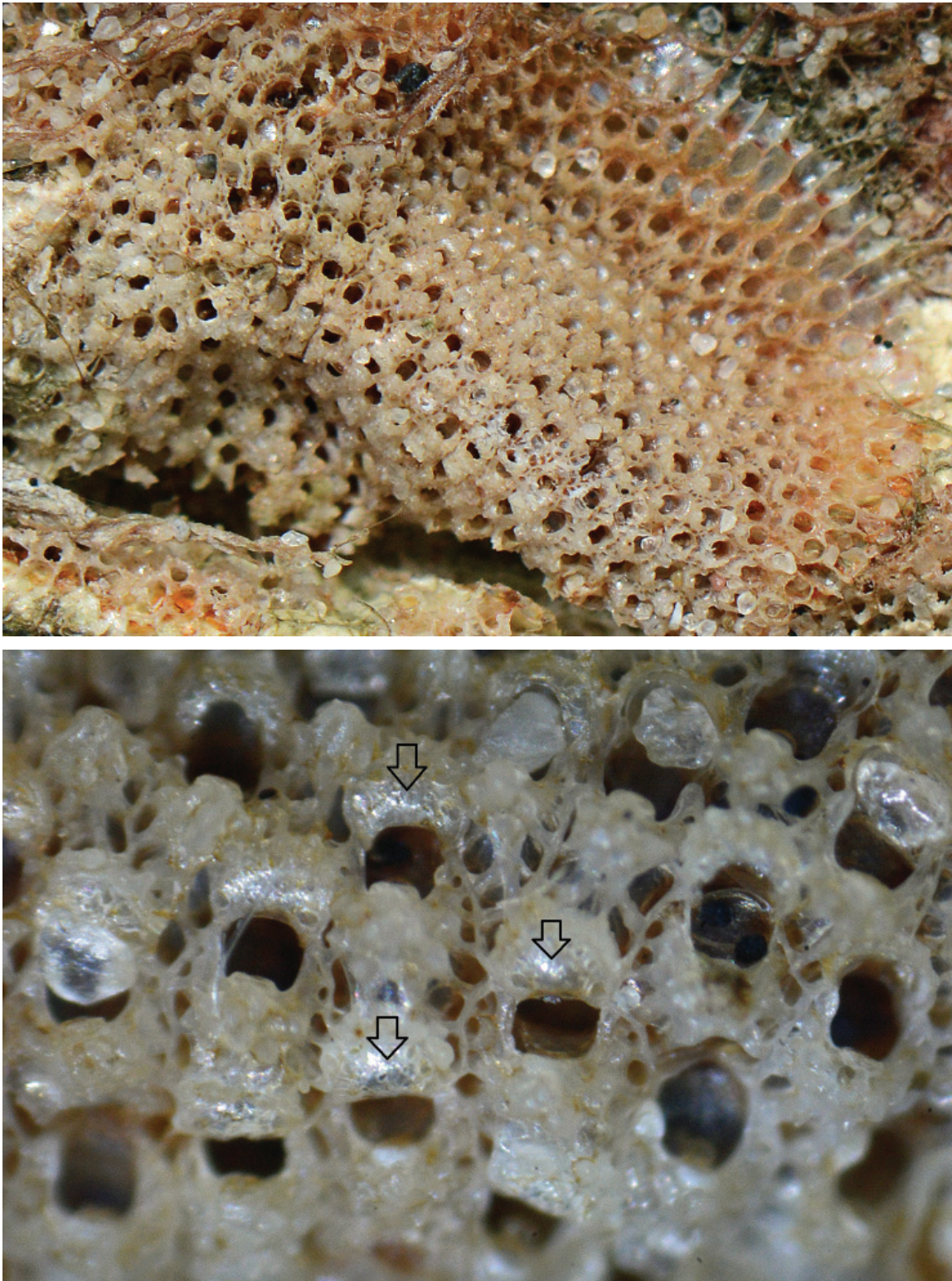
De SWG-groep regio Alkmaar had op 10-09 een excursie naar het Banjaardstrand.

Jannie Nijman was daar, als lid van deze

werkgroep, ook bij. In een handje gruis vond ze o.a. 1x schotelhoren *Tectura virginea*, 1x *Eulimene terebellata*, 1x koffieboontje *Trivia spec.*, 4x gekielde cirkelslak *Tornus subcarinatus*, 1x kleine traliehorentje *Chrysallida pellucida* en 1x ovale venusschelp *Timoclea ovata*. Ellen van der Niet was ook mee die dag en ook zij nam gruis mee. Ze gaf dit aan Arie Twigt en hij haalde hier o.a. de volgende soorten uit: 7x asgrouwe tolhoren *Gibbula cineraria*, 18x scheefhoren *Lacuna vincta*, 2x witte wenteltrap *Epitonium clathratulum*, 1x IJlandse tepelhoren *Amauropsis islandica*, 1x stompe ribhoren *Boreotrophon truncatus*, 1x schepje *Philine quadripartita (aperta)* en 1x *Petalconchus glomeratus*.

INKTVISSEN

In augustus werden er tussen de schildjes van de gewone zeekat *Sepia officinalis* ook schildjes gevonden van de gedoornde zeekat *Sepia orbignyana*. Sytske Dijkxen meldde er zes tussen paal 7 en 12 op Texel. Ook Ellen van der Niet vond er één op 27-08 op Terschelling, samen met een schildje van de sierlijke zeekat *Sepia elegans*. Dennis Leeuw meldde ook de gedoornde zeekat *S. orbignyana* op 09-08 bij Egmond aan Zee. Hij vond 31 schildjes van deze soort tussen de honderden schildjes van de *S. officinalis*. Een vrijwel gelijke waarneming deed Henk Witte op 11-08 bij Bergen aan Zee, alleen waren de aantallen wat kleiner dan bij Dennis omdat er al veel ondergestoven was.

Figuur 12. Het mosdiertje *Umbonula ovicellata* met onder een detail met broedkamers (foto's: Hans De Blauwe).

KREEFTACHTIGEN

De grijze zwemkrab *Liocarcinus vernalis* werd op 04-09 aangetroffen op het strand bij Neeltje Jans. De Strandwacht van die locatie vond een aantal dode exemplaren. Op 25-09 werden ze opnieuw gezien en toen waren er ook levende dieren bij. Pieter Kruse was op 28-10 op het strand tussen Zandvoort en Noordwijk. Onder een aangespoelde plank vond hij een porseleinkrabbetje *Pisidia longicornis* en een ruigkrabbetje *Pilumnus hirtellus*. Dennis Leeuw hielp bij de determinatie.

Op de al genoemde drijver die Sytske vond op 29-07 zaten ook tientallen vulkaantjes *Balanus perforatus*. Op een drijver, die ze bij paal 8 op Texel vond, zaten exemplaren van de ritspok *Verruca stroemia* en de Nieuw-Zeelandse zeepok *Austrominius modestus*. Op 22-08 raapte Sytske een schaar op van een Noorse kreeft *Nephrops norvegicus* bij paal 27. Ellen van der Niet en Wil Schipper vonden op 31-08 ook een schaar van deze soort en dat was op Terschelling. Tijdens hun bezoek daar eind augustus, verzamelden ze ook vijf schildjes en een aantal losse poten van de hoekige krab *Goneplax rhomboides*.

MOSDIERTJES

De riemwiervoetjes die ik vond op 06-08 leverde de volgende mosdiertjes op: *Callopora lineata*, *Callopora rylandi*, *Celleporella hyalina*, *Celleporina caliciformis*, harig mosdiertje *Electra pilosa*, *Haplopoma graniferum*, *Microporella ciliata*, purper mosdiertje *Tubulipora liliacea* en *Watersipora complanata*. Van deze laatste soort staan geen eerdere meldingen in het CS.

Op het drijvertje dat Sytske vond op 08-08, zat ook een aantal mosdiertjes en daarom stuurde ze het op naar Hans De Blauwe. Hij determineerde 10 soorten waaronder de soort *Umbonula oviceolata*; dit is waarschijnlijk een eerste waarneming voor Nederland (fig.12). De andere soorten waren purper mosdiertje *Tubulipora liliacea*, *Escharoides coccinea*, *Microporella ciliata*, puimsteen mosdiertje *Cellepora pumicosa*, *Schizomavella hastata*, *Chorizopora brongniartii*, *Escharella immersa*, harig mosdiertje *Electra pilosa* en *Disporella hispida*. Op de drijver van styropor zaten de soorten *Watersipora subatra*, onverwacht mosdiertje *Tricellaria inopinata* en *Aetea anguinea*.

Op 20-08 trof Sytske bij paal 13 een plastic vuilnisbak uit het Engelse Dorset aan en ook daarop zaten een paar mosdiertjes, n.l. het wrattig mosdiertje *Plagioecia patina* en *Eurystrotos compacta*.

Tijdens de strandwacht bij IJmuiden op 10-09 werd er ook een riemwiervoetje gevonden. Daarop zaten twee nog niet in dit verslag genoemde soorten, namelijk het koehoornmosdiertje *Scruparia chelata* en *Flustrellidra hispida*. Op een plastic waterflesje dat in de vloedlijn lag zat een aantal zeer verse kolonies van het zeekantwerk *Conopeum reticulum* en *Aspidelectra melolontha*.

Op 04-09 werden er door Wim Kuiper en Martin Cadée, tijdens de strandwacht van Katwijk- Noordwijk, honderden paarse 'bollen' gevonden. Het bleek te gaan om mosdier kolonies van het paarse vogelkopmosdiertje *Bugula neritina*. De meeste bollen bleken vast te zitten op zeepokken. Deze bollen vonden we ook bij IJmuiden, op 10-09. Het waren er elf en ook deze zaten veelal vastgehecht op zeepokken. Op de stranden ten noorden van IJmuiden is ook gezocht naar deze bollen, maar ze werden niet gevonden. De herkomst is ook nog niet helemaal duidelijk.

Op 18-09 raapte ik bij Bergen aan Zee ook een stuk plastic op dat vol zat met mosdiertjes. Het bleken twintig soorten te zijn, en de meest bijzondere waren *Figularia figularis*, *Escharina vulgaris*, *Hincksina flustroides*, *Parasmittina trispinosa* en *Reptadeonella insidiosa* (fig. 13). Deze laatste soort werd pas twee keer eerder gevonden, in Zeeland, door Katie van der Wende. En ook ik maakte deze keer weer gebruik van de expertise van Hans De Blauwe.

Figuur 13. *Reptadeonella insidiosa* (foto: Hans De Blauwe).

Arie Twigt stuurde twee waarnemingen van mosdiertjes. Zo vond hij op 17-10 op het strand bij Wassenaarse Slag een plastic ton met een mooie kolonie *Pentapora fascialis* en op een plastic jerrycan zat *Watersipora subatra*.

GEWERVELDEN

Opnieuw een melding van een kortsnuitzeepaardje *Hippocampus hippocampus*. Het was een klein (6 cm) dood exemplaar dat werd gevonden op 29-09 door Wim Kruiswijk op de Hors op Texel (fig. 14).

Op 18-09 verzamelde ik bij Bergen aan Zee twee eikapsels van de stekelrog *Raja clavata* en vier van de hondshaai *Scyliorhinus canicula*, waarvan één met het (rottende) embryo er nog in. Op 05-11 vond mijn vrouw Tineke een eikapsel van de gevlekte rog *Raja montagui* in de vloedlijn tussen Egmond en Castricum. Yvonne Koning raapte een mooi gaaf eikapsel op van de golfrog *Raja undulata*. Dat was op 06-11 iets ten zuiden van Camperduin (fig. 15).

Figuur 14. Kortsnuitzeepaardje *Hippocampus hippocampus* (foto: Wim Kruiswijk).

Figuur 15. Eikapsel op van de golfrog *Raja undulata* (foto: Yvonne Koning).

Van de Strandwacht Neeltje Jans kwam de melding van een zandspiering *Ammodytes tobianus* die werd gevonden op 11-09.

Van Ben Schrieken kwam een melding van de vangst van een Koornaarvis *Atherina presbyter*

Figuur 16. Koornaarvis *Atherina presbyter*
(foto: Ben Schrieken).

(fig. 16). Ben vaart nog meerdere keren per week mee met de WR 117 voor tochtjes op de Waddenzee bij Den Oever en schreef dat ze naast garnalen *Crangon crangon* met regelmaat ook slakdolf *Liparis liparis*, harnasmannetje *Agonus cataphractus*, harder *Chelon labrosus* en zeebaars *Dicentrarchus labrax* vangen. Maar de koornaarvis was al weer even geleden.

Adres CS-man: rien-tien@ziggo.nl
